

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ: РЕЦЕНЗІЇ, ВІДЗИВИ

ІСТОРИОГРАФІЯ МАКАРЕНКОЗНАВСТВА

А.В. Ткаченко
(Полтава)

Рецензія на книгу

Фролов А.А. А.С. Макаренко в СССР, России и мире: историография освоения и разработки его наследия (1939-2005 гг., критический анализ) / А.А. Фролов. – Н.Новгород: Изд-во Волго-Вятской академии государственной службы, 2006. – 417 с.

Будь-яка галузь наукового знання рано чи пізно досягає такого етапу розвитку, коли з'являється необхідність систематизувати все накопичене поколіннями дослідників, оцінити здобутки, накреслити перспективи. Така необхідність засвідчує зрілість наукової галузі.

Статус макаренкознавства і як світової науки, і як масової педагогічної практики вже давно потребував ґрунтовної історіографічної праці, яка б на високому рівні узагальнення дозволила порівняти різні наукові школи, висвітлити цікаві ідеї, прослідкувати позитивні і негативні тенденції, а через це досягнути всю велич внеску А.С. Макаренка у педагогіку. Зайве говорити, що високий теоретичний рівень такої роботи в змозі забезпечити лише провідні макаренкознавці, люди з великим досвідом і широким кругозором. Саме такої людині, старійшині російського і світового макаренкознавства, визнаному фахівцю цього напрямку наукових досліджень, члену Правління Міжнародної макаренківської асоціації Анатолію Аркадійовичу Фролову і належить книга, що вийшла наприкінці 2006 року у Нижньому Новгороді (Росія).

Без імені А.А. Фролова неможливо собі уявити останні декілька десятиліть розробки спадщини А.С. Макаренка. Непересічний вчений, відданий ідеям і імені Антона Макаренка, доктор педагогічних наук, професор, науковий консультант дослідницької лабораторії “Виховна педагогіка А.С. Макаренка” Нижньоновгородського педуніверситету, автор величезної кількості наукових публікацій, він свого часу був головним упорядником нового, більш повного зібрання педагогічних творів А.С. Макаренка у 8 томах. Дослідник зі світовим ім'ям, А.А. Фролов майже все життя присвятив педагогіці (2007 року відсвяткував свій 80-річний ювілей). Мимоволі відчуваєш сум, спостерігаючи відданість і невтомність корінного росіянина у вивченні та пропаганді ідей видатного українця Антона Макаренка на фоні замовчування або цькування останнього на батьківщині.

Книга, працювати над якою автор розпочав ще у середині 90-х рр. минулого століття, є лише першою частиною запланованої трилогії “Соціально-виховна педагогіка і «школа життя» А.С. Макаренка”. Найближчим часом мають вийти і інші її часті: “А.С. Макаренко в СРСР. Історіографія його

соціально-виховної педагогіки і «школи життя» в 1917-1939 рр.”, “Основи соціально-виховної педагогіки і «школи життя» А.С. Макаренка”. Ця книга, як хакаактеризує її сам А.А. Фролов, – перший досвід з’ясування сутності спадщини А.С. Макаренка на основі збирання, певного аналізу і узагальнення великого масиву інформації про його опанування і розробку в світі з моменту смерті педагога (1939 р.) до сьогоднішнього дня.

Вивчивши надзвичайно величезний масив макаренкознавчої літератури, автор поставив собі за мету з максимальною повнотою відобразити масштаб проведених досліджень. У суворій хронологічній послідовності, спираючись на конкретний фактичний матеріал, він наводить їх перелік, проблематику, короткі відомості про зміст, дає аналітичні оцінки. Говорячи шкільною мовою, у книзі одночасно представлена історія, географія і, так би мовити, анатомія світового вивчення спадщини педагога-письменника. Розкрита феноменологія А.С. Макаренка, багатовимірність його внеску в педагогіку, психологію, соціологію, етику, літературу тощо. Можна підтримати сподівання автора на те, що саме на матеріалі опанування і розробки спадщини А.С. Макаренка буде вирішуватися питання про те, яким чином відбувається розвиток педагогічної науки на базі педагогічної класики. В цьому перш за все і полягає велике теоретичне значення рецензованої монографії.

Сповнена драматизму історія спадщини А.С. Макаренка, за словами А.А. Фролова, – це невпинна полеміка, з періодами під’йому і спаду суспільного інтересу до нього. Цю історію автор поділяє на чотири головні періоди: первісне опанування спадщини А.С. Макаренка в педагогічній теорії і практиці (1939 р.–сер. 50-х рр.), макаренківська спадщина у протиріччях соціально-політичного і суспільно-педагогічного розвитку (сер. 50-х рр. – сер. 70-х рр.), розробка спадщини А.С. Макаренка як виховної педагогіки і “школи життя” (сер. 70-х рр.–1991 р.), сучасний етап оволодіння макаренківською концепцією педагогіки і виховання (1992-2005 рр.). Перед читачем проходить широка плеяда російських, українських, німецьких, американських, польських і інших дослідників, макаренківських вихованців, педагогів-практиків. Наведений у кінці книги іменний покажчик містить майже 1600 імен!

До речі, своєрідним рефреном в роботі є постійне звернення автора до здобутків полтавської макаренкознавчої школи – однієї із найстарших. На її сторінках неодноразово звучать імена вчених-полтавців: І.А. Зязюна, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривоноса, В.Ф. Моргуна, В.О. Пашенка, Н.М. Тарасевич, К.М. Ширяєвої та багатьох інших.

Книзі вдалося головне – показати масштаб постаті А.С. Макаренка як феномену не лише педагогіки, але й світової культури, розкрити всю багатовимірність його особистості. Хотілося б побажати автору цієї унікальної монографії Анатолію Аркадійовичу Фролову ще довгих і плідних років творчої праці. Такі люди створюють славу російської педагогіки.